

DYSKALKULIA – PODSTAWOWE PROBLEMY

Nie od dziś wiadomo, że są dzieci, którym nauka przychodzi łatwiej i są takie, które muszą w nią wkładać dużo pracy i wytrwałości. W przypadku każdego dziecka przejawiającego trudności w nauce warto dociekać, co jest przyczyną. Szukamy jej po to, aby wiedzieć jak dziecku pomóc w nabywaniu wiadomości i umiejętności przewidzianych w podstawie programowej.

Jednym z zaburzeń, które utrudniają naukę, w tym przypadku matematyki, jest dyskalkulia. Dyskalkulia to według klasyfikacji ICD-10 czyli Międzynarodowej klasyfikacji chorób i problemów zdrowotnych to: „Specyficzne zaburzenie umiejętności arytmetycznych, którego nie da się wyjaśnić wyłącznie ogólnym upośledzeniem umysłowym lub nieadekwatnym procesem nauczania. Upośledzenie to dotyczy raczej podstawowych umiejętności rachunkowych: dodawania, odejmowania, mnożenia, dzielenia niż bardziej abstrakcyjnych umiejętności matematycznych potrzebnych do algebry, trygonometrii, geometrii, rachunku różniczkowego lub całkowego.”

Co oznacza, że o dyskalkulii można mówić u dzieci, które mają co najmniej przeciętny poziom intelektualny, są uczone w sposób prawidłowy i ich trudności dotyczą podstawowych umiejętności matematycznych – rozumienia pojęcia liczby, dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia.

DOJRZAŁOŚĆ DO UCZENIA SIĘ MATEMATYKI

Zanim jednak postawiona zostanie diagnoza dyskalkulii, trzeba wziąć pod uwagę możliwości rozwojowe dziecka na poszczególnych etapach. Wiele problemów dzieci, z opanowaniem umiejętności i wiadomości matematycznych, na początku nauki szkolnej, wynika z podjęcia jej bez osiągnięcia wymaganej dojrzałości.

Dojrzałość do uczenia się matematyki prof. Gruszczyk – Kolczyńska definiuje jako:

1. Zdolność i gotowość do liczenia w zakresie:

- sprawności w przeliczaniu obiektów,

- zdolności różnicowania liczenia błędnego od prawidłowego;
2. Operacyjne rozumowanie na poziomie konkretnym:
- zdolność uznawania stałości ilości nieciągłych, pomimo zmian w układzie elementów (jeśli zmienimy układ elementów, bez zmieniania ich ilości, dziecko bez ponownego przeliczania poda ich ilość),
  - Zdolność do wyznaczania konsekwentnych serii w kolejności rosnącej lub malejącej (układanie przedmiotów od najmniejszego do największego lub odwrotnie);
3. Zdolność posługiwania się reprezentacjami symbolicznymi w odniesieniu do:
- pojęć matematycznych,
  - działań arytmetycznych,
  - schematów graficznych;
4. Dojrzałość emocjonalna
- samodzielność, zapał do rozwiązywania zadań,
  - odporność na trudne sytuacje problemowe;
5. Prawidłowy rozwój funkcji percepcyjno – motorycznych pozwalający na odwzorowywanie figur i pisanie cyfr.

Obecnie dzieci rozpoczynające naukę w szkole jako sześciolatki, w pierwszej klasie są na etapie kształtowania tych umiejętności i do ich etapu rozwojowego dostosowany jest program nauczania.

OBJAWY DYSKALKULII

Dzieci które wykazywały opóźnienie w nabywaniu dojrzałości do uczenia się matematyki, powinny być obserwowane zarówno przez nauczycieli, jak i rodziców pod kątem występowania dyskalkulii. Poniżej prezentuję objawy trudności w matematyce związane z dyskalkulią:

- brak zrozumienia charakteru liczby,
- trudności z opanowaniem liczenia w znaczeniu prostego przeliczania obiektów,
- niski poziom rozumowania matematycznego,
- problemy z zapisem i czytaniem symboli matematycznych,
- trudności z liczeniem i wykonywaniem operacji matematycznych zarówno sposobem pisemnym jak i pamięciowym,
- problemy w posługiwaniu się pojęciem czasu i jednostkami jego pomiaru,

- trudności ze zrozumieniem i pamięciowym opanowaniem zasad i reguł matematycznych,
- trudności z zastosowaniem miar długości, ciężaru, wielkości,
- kłopoty z posługiwaniem się pieniędzmi,
- zaburzenia orientacji przestrzennej, mylenie stron prawa – lewa,
- kłopoty z opanowaniem porządku sekwencyjnego - w grach zabawach, wyliczankach, tańcu,
- nie rozumieją po co się liczy, nie potrafią poruszać się po łańcuchu liczbowym,
- odczuwają silny lęk przed matematyką i przejawiają brak zaufania dla swoich kompetencji matematycznych.

Istnieje też inna zaburzenie, dużo bardziej powszechne, które utrudnia uczenie się matematyki. Jest to dysleksja rozwojowa.

OBJAWY DYSLEKSJI W NAUCE MATEMATYKI

Dysleksja to nie tylko trudności w czytaniu i pisaniu, może się ona przejawiać w uczeniu się innych przedmiotów. Przejawy tych trudności są zależne od deficytów warunkujących dysleksję. Inne objawy dają deficyty wzrokowe, inne słuchowo – językowe, inne kłopoty z koordynacją i integracją motoryczno - zmysłową.

Poniżej przedstawiam ogólnie jakie mogą być objawy dysleksji rozwojowej w uczeniu się matematyki.

- Powtarzanie liczb i pamięciowe opanowanie sekwencji – zwłaszcza podczas liczenia z przekraczaniem progu dziesiątkowego – uczniowie mają problem ze znalezieniem słów – liczebników. Z powodu kłopotów z pamięcią (słuchową czy wzrokową) wolniej zapamiętują i z trudem przypominają sobie np. tabliczkę mnożenia. Preferują liczenie od początku, za każdym razem na nowo, działań, które u innych dzieci są zautomatyzowane.
- System pozycyjny – uczniowie często sądzą, że 99 jest większe od 100, trudno im pojąć, że w liczbach ważna jest pozycja liczby a nie jej wielkość. Pomocne tu mogą być tablice z systemem pozycyjnym i ruchomymi cyframi.
- Ułamki – dzieci mają trudności ze zrozumieniem, że $1/20$ jest mniejsze od 2, ponieważ wcześniej uczyły się, że 20 jest większe od 2. Problemem jest też słowne określanie miejsc po przecinku w ułamkach dziesiętnych.

- Zapamiętanie kolejności wykonywania działań,
- Posługiwanie się kalkulatorem – kłopoty z transformacją,
- Obliczanie sposobem pisemnym,
- Trudności przy rozwiązywaniu zadań tekstowych związane z deficytem słuchowo – językowym. Pomocne jest algorytmiczne opanowanie zasad rozwiązywania zadań.
- Kłopoty z geometrią.

Oczywiście nawet jeśli zauważycie Państwo niektóre z wymienionych objawów u swoich dzieci lub uczniów, nie znaczy to, że mają oni dyskalkulię, jednak na pewno warto zgłosić dziecko na badania do Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej.

ZASADY PRACY NA LEKCJACH MATEMATYKI

Warto, aby każdy nauczyciel matematyki zwracał uwagę na przestrzeganie podstawowych zasad pracy na lekcjach jego przedmiotu, zasady te odnoszą się szczególnie do uczniów dyskalkulicznych, ale ułatwiają naukę także wszystkim innym:

- Mów jasno i wyraźnie – dyskalkulicy są często bardzo dosłowni.
- Wyjaśniaj powody danego sposobu postępowania i zachęcaj ucznia do wyrażania opinii czy w jego przypadku jest to skuteczne.
- Twórz środowisko w którym popełnianie pomyłek jest naturalnym składnikiem procesu uczenia się.
- Nauczaj na takim poziomie trudności, jaki jest dostępny dla ucznia, ale współpracuj z uczniem na jego poziomie inteligencji.
- Na początku lekcji przypomnij to, co było przedmiotem lekcji poprzedniej.
- Wprowadzając nowe wieloetapowe zagadnienie najpierw przedstaw problem globalnie i powiedz, co zamierzasz osiągnąć.
- Wykonaj podsumowanie na końcu każdej lekcji.

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

Na czym ma polegać dostosowanie wymagań dla ucznia ze stwierdzoną dyskalkulią rozwojową? Poniżej przedstawiam zalecenia zaprezentowane na III Ogólnopolskim Kongresie Pedagogów i Psychologów Szkolnych.

- Ograniczyć uczniom listę zadań do prostych i typowych;

- Nagradzać za wytrwałość i cierpliwość w korygowaniu błędów;
- Okazywać cierpliwość przy ciągłym powtarzaniu tych samych partii materiału;
- Pozwolić pracować więcej z liczydłem i kalkulatorem;
- Pozwolić korzystać (w razie potrzeby) z tabliczki mnożenia;
- Oceniać tok rozumowania, a nie samą techniczną stronę liczenia;
- Nie wymagać znajomości wzorów matematycznych i geometrycznych na pamięć;
- Zezwalać na korzystanie z tablicy zawierającej te wzory;
- W ocenie stopnia opanowania umiejętności arytmetycznych nie stosować zadań wymagających operacji złożonych.

Terapia trudności w uczeniu się matematyki, wynikających z niedojrzałości do uczenia się matematyki i z dyskalkulii prowadzona jest przez pedagogów terapeutów i przez nauczycieli matematyki.

Literatura

- Urszula Oszwa; Zaburzenia rozwoju umiejętności arytmetycznych, problem diagnozy i terapii; Impuls; Kraków 2005
- Edyta Gruszczyk – Kolczyńska; Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki; WSiP; Warszawa 1992
- Marcin Kurczab, Piotr Tomaszewski; Dyskalkulia w pytaniach i odpowiedziach; ARS MATHEMATICA, Warszawa 2005
- Materiały z III Ogólnopolskiego kongresu pedagogów i psychologów szkolnych; Warszawa 2010